

Calitatea misiunilor de audit financiar

prin prisma raportării aspectelor cheie de audit

Conf. univ. dr. Maria GROSU,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași,
e-mail: maria_lia24@yahoo.com

Conf. univ. dr. Ioan-Bogdan ROBU,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași,
e-mail: bogdan.robust@feaa.uaic.ro

Prof. univ. dr. Costel ISTRATE,
Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor,
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași,
e-mail: istrat@uaic.ro

Rezumat

La nivelul unei piețe de capital reglementate, raportarea unui set complet de situații financiare care să cuprindă informații financiare de calitate reprezintă dezideratul principalilor utilizatori cu scopul luării deciziilor de ordin strategic sau operațional. Deciziile acestora sunt influențate, printre altele, de opiniile independente și obiective ale profesiei de audit, prin care se asigură reprezentarea exactă, sub cele mai semnificative aspecte, a poziției și performanței financiare. Marile scandaluri financiare au adus în discuție rolul profesiei de audit, precum și adoptarea de noi standarde de audit sau de metodologii care să contribuie la creșterea calității misiunilor de audit și, implicit, a rapoartelor de audit. Raportarea în audit a cunoscut numeroase modificări de-a lungul timpului, cele mai recente fiind cele care se referă la includerea aspectelor cheie de audit drept secțiune separată în cadrul raportului emis de către auditor. Scopul acestei cerințe vizează sporirea valorii comunicaționale a raportului de audit prin asigurarea unei mai mari transparențe, care să vină în sprijinul părților interesate. În acest context, prezintă interes în ce măsură rapoartele de audit ale entităților cotate la Bursa de Valori București emise după aplicarea noilor cerințe de raportare în audit asigură o valoare comunicațională sporită și, implicit, o calitate superioară a misiunilor de audit financiar. Acest studiu are la bază analiza rapoartelor de audit financiar aferente exercițiilor financiare care s-au încheiat la finele anilor: 2016, 2017 și 2018 ale companiilor cotate la BVB pe piața principală, tocmai pentru a reliefa calitatea misiunilor de audit financiar ca urmare a obligației impuse auditorilor de a include în rapoartele publicate aspectele cheie de audit într-o secțiune separată.

Cuvinte cheie: calitatea în audit; raport de audit; aspecte cheie de audit (KAM); transparența în audit; valoarea comunicațională a raportului de audit

Clasificare JEL: C12, M41, M42, M48

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Grosu, M., Robu, I-B., Istrate, C. (2020), The Quality of Financial Audit Missions by Reporting the Key Audit Matters, *Audit Financiar*, vol. XVIII, no. 1(157)/2020, pp. 182-195, DOI: 10.20869/AUDITF/2020/157/005

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2020/157/005>

Data primirii articolului: 16.09.2019

Data revizuirii: 8.10.2019

Data acceptării: 14.01.2020

1. Introducere

Raportarea în audit a cunoscut în ultimii ani modificări semnificative, fiind revizuite o parte din standardele internaționale care vizează acest aspect, cum sunt: ISA 700 – *Formarea unei opinii și raportarea cu privire la situațiile financiare*, ISA 705 – *Modificări ale opiniei raportului auditorului independent*, ISA 706 – *Paragrafele de evidențiere a unor aspecte și paragrafele privind alte aspecte din raportul auditorului independent și ISA 720 – Responsabilitățile auditorului cu privire la alte informații*. Aplicarea standardelor revizuite a fost impusă începând cu auditul situațiilor financiare pentru perioadele care s-au încheiat la finele anului 2016. Toate aceste modificări ale standardelor de raportare în audit au fost susținute și de cercetările academice (Czerney, K et. al., 2014; Cordoș, et. al., 2015; Bédard et. al., 2016) și vin în sprijinul dezvoltării profesiei de audit prin consolidarea credibilității oferită de către auditor (Bunget et. al., 2012).

O modificare importantă care merită analizată se referă la comunicarea aspectelor cheie de audit (*Key Audit Matters – KAM*) în raportul auditorului independent, cerință nou introdusă tot pentru auditul situațiilor financiare aferente perioadelor care s-au încheiat la finele anului 2016, prin ISA 701 – *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*. Cu toate acestea, sunt țări în care aplicarea unora dintre modificările menționate asupra rapoartelor de audit a fost efectuată încă din anul 2013. Un exemplu poate fi cazul companiei Rolls Royce din Marea Britanie (Kiss et. al., 2015).

Studiile au examinat efectul potențial al unei secțiuni KAM, separată în raportul auditorului, asupra valorii comunicaționale pentru utilizatori și au sugerat necesitatea unor politici de raportare a auditorilor care să comunice mai eficient care a fost raționamentul profesional al profesionistului în audit (Backof, 2015). Rezultatele relatate au scos în evidență faptul că pentru investitorii profesioniști, prezentarea KAM într-o secțiune separată a raportului de audit are o valoare comunicațională mare, în timp ce pentru investitorii neprofesioniști se pare că influența este mai puțin importantă (Kohler, et. al., 2016). Obiectivul general al ISA 701 este de a scoate în evidență *responsabilitatea auditorului* în ceea ce privește comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul acestuia, iar finalitatea este de a îmbunătăți valoarea comunicațională a raportului

auditorului, prin furnizarea unei transparențe sporite cu privire la întreg demersul de audit (Dănescu și Spătăcean, 2018; ACCA, 2018).

Astfel, scopul acestui studiu îl reprezintă analiza calității misiunilor de audit prin prisma raportării aspectelor cheie de audit, la nivelul firmelor cotate BVB. Lucrarea este structurată în cinci secțiuni (inclusiv *Introducere* și *Concluzii*), după cum urmează: *Secțiunea a II-a* este destinată trecerii în revistă a literaturii de specialitate, *Secțiunea a III-a* este destinată prezentării metodologiei de cercetare utilizate în studiu, iar în *Secțiunea a IV-a* sunt prezentate rezultatele cercetării și discuții asupra acestora.

2. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate și dezvoltarea ipotezei de cercetare

Conform normei internaționale de audit, ISA 701 – *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*, „*KAM-urile sunt acele aspecte care, în baza raționamentului profesional al auditorului, au avut cea mai mare importanță pentru auditul situațiilor financiare din perioada curentă... și sunt selectate dintre aspectele discutate cu persoanele responsabile cu guvernarea*” (IAASB, 2016). Raționamentul profesional al auditorului este cel care determină măsura în care o serie de aspecte necesită o atenție semnificativă pe parcursul efectuării auditului (Kachelmeier et. al., 2018).

Studiile au arătat că există atât un decalaj de comunicare, cât și un decalaj informațional între utilizatorii raportărilor financiare și preparatorii acestora, unde sunt încadrați și auditorii (Mock et. al. 2013). Pe de altă parte, unii autori afirmă că prin includerea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului există și riscul dezvăluirii unor informații care ar putea fi considerate confidențiale (Segal, 2017).

2.1. Condiții pentru determinarea aspectelor de audit ca aspecte cheie

Pentru *determinarea aspectelor cheie de audit*, printre reperele după care ar trebui să se ghideze auditorul, se regăsesc (IFAC, 2015a): domeniile cu risc ridicat de denaturare semnificativă, raționamentele semnificative ale auditorului cu privire la diferite aspecte din situațiile

financiare sau estimările contabile identificate ca având o incertitudine ridicată. Pentru stabilirea aspectelor cheie de audit, normele recomandă să se aibă în vedere perioada curentă. Cu toate acestea, uneori poate fi util ca auditorul să analizeze dacă un aspect care a fost raportat ca aspect cheie de audit în perioada anterioară continuă să reprezinte un aspect cheie de audit și în perioada curentă (IFAC, 2016a).

În general, se consideră că aspectele care necesită o atenție semnificativă din partea auditorului și care vor fi discutate cu persoanele însărcinate cu guvernarea sunt aspecte care pot fi considerate aspecte cheie de audit. Se consideră, de exemplu, că aspectele care ridică probleme auditorului în obținerea de probe de audit suficiente și adecvate pot fi relevante atunci când auditorul determină aspectele cheie de audit (IFAC, 2015b). În plus, dacă pentru un anumit aspect comunicat persoanelor responsabile cu guvernarea se pot aplica mai multe raționamente, atunci crește probabilitatea ca auditorul să clasifice respectivul aspect drept un aspect cheie de audit (IFAC, 2016b).

Care este etapa aferentă demersului auditorului în care sunt determinate aspectele cheie de audit? Auditorul poate să-și formeze o părere preliminară cu privire la aspectele care ar putea reprezenta aspecte cheie de audit încă din etapa de planificare, dar încadrarea ca aspecte cheie de audit se bazează pe probele obținute pe parcursul efectuării auditului, precum și pe rezultatele finale obținute.

Este de remarcat faptul că utilizatorii situațiilor financiare și-au manifestat interesul, mai ales în ultima perioadă, și pentru *estimările contabile*, identificate ca având o incertitudine ridicată (Sirois et. al., 2018). Acestea depind în mare măsură de raționamentul conducerii și sunt considerate, de multe ori, cele mai complexe domenii din situațiile financiare (Gimbar et. al., 2016a), fiind regăsite frecvent menționate de auditor ca aspecte cheie de audit, după cum se constată și din rapoartele de audit aferente entităților cotate și analizate în acest studiu. Aceste afirmații sunt întărite și de faptul că prin reglementările naționale (OMFP nr. 3189/2017) s-a introdus obligația expresă că persoanele responsabile de gestiunea averii entității răspund inclusiv pentru estimările efectuate, care stau la baza înregistrărilor în contabilitate.

Normele de audit dau indicații cu privire la *considerentele relevante pentru a clasifica un aspect drept aspect cheie de audit* de către auditori, și anume:

importanța aspectului pentru înțelegerea situațiilor financiare de către utilizatori; subiectivismul la care s-a apelat în procesul de selectare de către conducere a unei anumite politici contabile; natura dificultăților în aplicarea procedurilor de audit și în colectarea unor probe relevante și credibile pe care să se bazeze opinia auditorului; măsura în care aspectul a implicat mai multe raționamente de audit separate, dar totuși legate între ele.

Pentru acest din urmă considerent, se pot aduce în discuție, de exemplu, contractele pe termen lung, care necesită o atenție mai mare din partea auditorului în ceea ce privește recunoașterea veniturilor, de exemplu.

Există circumstanțe în care un aspect considerat aspect cheie de audit *nu este comunicat în raportul auditorului*. Această decizie se ia, uneori, ca urmare a faptului că reglementările nu permit publicarea unor informații care pot aduce prejudicii unei investigații desfășurate de către o autoritate competentă, care are legătură, de exemplu, cu spălarea banilor. Altfel spus, necomunicarea unui aspect cheie în raportul auditorului este adecvată doar în situația în care consecințele negative ale publicării depășesc beneficiile generate pentru entitate sau pentru interesul public. Mai poate fi vorba, de exemplu, despre informații care dacă ar fi publicate ar afecta negocierile comerciale sau poziția concurențială a entității. Dar asemenea cazuri se consideră că sunt foarte rare (Bédard et.al., 2014), deoarece raportul de audit trebuie să ofere o transparență sporită pentru utilizatorii vizați.

Pornind de la opinia de audit exprimată, analiza și evaluarea transparenței în raportarea financiară a făcut și obiectul altor studii statistice (Robu et. al., 2019), scoțând în evidență faptul că numai componenta rentabilitate are o influență semnificativă asupra transparenței în raportarea financiară, evaluată pe baza opiniei de audit. În plus, sunt studii care și-au propus să determine factorii care influențează numărul de KAM-uri pe care auditorii le-au raportat pentru companiile auditate din principalele țări europene pentru exercițiul încheiat la finele anului 2016, reliefând faptul că activitățile complexe ale companiilor duc la un număr mai mare de KAM-uri raportate, cu excepția băncilor, unde asocierea este negativă. Această constatare este susținută de faptul că instituțiile financiare își desfășoară activitatea într-o industrie puternic supravegheată și reglementată, ceea ce poate reduce necesitatea dezvăluirii KAM-urilor (Pinto, et. al., 2019).

2.2. Prezentarea și descrierea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului

Noutatea introdusă prin ISA 701 cu privire la raportarea în audit o constituie tocmai faptul că auditorul trebuie să *comunique aspectele cheie de audit* în raportul său într-o secțiune separată, cu titlul: „Aspecte cheie de audit”, în care pentru fiecare aspect cheie prezentat trebuie utilizat un subtitlu adecvat, precum și o descriere a acestuia, argumentând prezentarea aspectului în această secțiune a raportului de audit (IAASB, 2016; Botez, 2018). Important de menționat este faptul că auditorul nu emite o opinie separată cu privire la aceste aspecte și nici nu se poate considera că aspectele cheie de audit ar reprezenta un substitut pentru exprimarea unei opinii modificate (IAASB, 2016).

Din *descrierea aspectelor cheie de audit* prezentate, utilizatorii raportului de audit trebuie să înțeleagă motivul pentru care aspectul prezentat a fost considerat aspect cheie de audit, precum și modul cum a fost tratat acesta în demersul de audit. Există și situații în care, deși auditorul consideră unele aspecte ale auditului ca fiind elemente cheie, totuși poate recurge la *necomunicarea acestora în raportul de audit*, fie din motivul că reglementările nu permit prezentarea publică a acelor aspecte, fie pentru că auditorul consideră că urmările negative ale comunicării ar depăși beneficiile interesului public (Brasel et.al., 2016). Este cazul ISA 705 – *Modificări ale opiniei raportului auditorului independent*, care interzice, în principiu, auditorului să comunice aspectele cheie de audit atunci când acesta se află în imposibilitatea exprimării unei opinii cu privire la situațiile financiare.

Atunci când se constată *o interacțiune între elementele cheie de audit și alte elemente care trebuie prezentate separat* în raportul auditorului, prezentarea separată primează, iar Secțiunea „Aspecte cheie de audit” va face doar trimitere la celelalte secțiuni. Se pot aduce în discuție aici aspecte care generează opinii modificate, care vor fi raportate în conformitate cu ISA 705 – *Modificări ale opiniei raportului auditorului independent* sau aspecte referitoare la îndoeli semnificative cu privire la capacitatea entității de a-și continua activitatea, care cad sub incidența ISA 570 – *Continuitatea activității*. ISA 701 face și precizarea că atunci când auditorul consideră că nu sunt aspecte cheie de audit de comunicat, acest lucru trebuie declarat în scris tot în Secțiunea „Aspecte cheie de audit”.

Atât normele internaționale de audit, cât și literatura de specialitate (Cordoș și Fülöp, 2015) consideră că obligația auditorilor de a include în rapoartele de audit aspecte cheie într-o secțiune separată va spori nu doar valoarea comunicațională a raportului de audit, în general, ci va îmbunătăți și comunicarea cu persoanele responsabile cu guvernanta, atâta timp cât aspectele cheie de audit prezentate sunt selectate dintre aspectele discutate cu persoanele responsabile cu guvernanta. În plus, această cerință poate determina și o sporire a atenției pe care conducerea și persoanele responsabile cu guvernanta o acordă pe viitor prezentărilor de informații din situațiile financiare la care se face referire în raportul auditorului la un moment dat (IAASB, 2016).

Numărul aspectelor cheie de audit care ar trebui comunicate de către auditor în raportul acestuia este o problemă de raționament profesional și este influențat, în mod sigur, de dimensiunea și complexitatea entității, de natura activității acesteia, dar și de circumstanțele misiunii de audit (IAASB, 2016). Dacă auditorul constată un număr ridicat de aspecte cheie de audit în etapa de planificare, este important ca acestea să fie reanalizate pentru a stabili dacă toate rămân aspecte cheie de audit și vor fi comunicate în raportul auditorului. O listă prea amplă a aspectelor cheie de audit s-ar putea să ridice semne de întrebare din partea utilizatorilor, nefiind considerată neapărat un punct tare al demersului auditorului.

În ceea ce privește *prezentarea aspectelor cheie de audit*, normele de audit precizează că Secțiunea aferentă acestora trebuie plasată imediat după exprimarea opiniei, ceea ce confirmă valoarea informațională a acestor aspecte. În cadrul Secțiunii „Aspecte cheie de audit”, ordinea prezentării este o problemă de raționament profesional. Acestea pot fi prezentate în ordinea importanței relative sau în ordinea în care sunt prezentate în situațiile financiare. Important este să fie introduse subtitluri, pentru a fi ușor de diferențiat. Informațiile originale care nu au fost făcute publice de către entitate este de dorit să nu fie prezentate în cadrul aspectelor cheie de audit de către auditor. Poate fi vorba, de exemplu, despre informări preliminare doar pentru investitori, care nu au fost publicate în vreun alt raport. Se va avea în vedere faptul că *descrierea aspectelor de audit considerate cheie* nu trebuie să reprezinte doar o reiterare a prezentărilor de informații din situațiile financiare, dar o referință la orice prezentări de informații din situațiile

financiare s-ar putea să fie utilă celor interesați. De exemplu, atunci când entitatea include justificări detaliate cu privire la estimările contabile, auditorul poate face o trimitere la prezentarea acelor ipoteze pentru înțelegerea clară a aspectului considerat cheie.

Există și cazuri, considerate foarte rare, în care raportul de audit *nu conține niciun aspect cheie*. În această situație, în ISA 701 – *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*, se precizează că auditorul trebuie să facă trimitere la aspectele menționate în Baza pentru opinie sau la cele menționate în secțiunea aferentă Incertitudinilor semnificative privind continuitatea activității, afirmând că în afara aspectelor menționate în cadrul secțiunilor amintite, alte aspecte nu mai sunt considerate cheie.

Toate aspectele considerate cheie de către auditor pe baza raționamentului profesional al acestuia și care se intenționează să fie incluse în raportul de audit trebuie aduse la cunoștință și discutate cu *persoanele responsabile cu governanța din entitate*. În acest scop, auditorul poate oferi persoanelor responsabile cu governanța o variantă intermediară a raportului de audit.

2.3. Dezvoltarea ipotezei de cercetare: influența aspectelor cheie de audit din raportul de audit din anul curent asupra calității misiunilor de audit viitoare

Trebuie făcută o separare clară între aspectele care generează o opinie modificată și care trebuie prezentate în Secțiunea „Bază pentru opinia modificată” și aspectele considerate de către auditor *aspecte cheie de audit*. Ideea introducerii în raportul de audit a Secțiunii „Aspecte cheie de audit” ar trebui să sporească valoarea comunicațională a raportului pentru utilizatorii acestuia, dar prezentarea aspectelor care generează o opinie modificată în Secțiunea „Bază pentru opinia modificată” ajută utilizatorii la o mai bună identificare și înțelegere a circumstanțelor în funcție de care s-a ajuns la o asemenea opinie (Christensen *et al.*, 2014).

Maniera în care au fost comunicate aspectele cheie de audit de către auditori în rapoartele acestora, atât din punct de vedere calitativ (formă și conținut), cât și din punct de vedere cantitativ (al numărului de KAM-uri), prezintă interes pentru utilizatori (Fülöp, 2018). Sunt autori care au demonstrat că aproximativ 75% din KAM-urile prezentate într-un exercițiu financiar se repetă și în următorul exercițiu, aspect important care influențează

luarea deciziilor de către investitori (Lennox *et al.*, 2019).

Legat de acest aspect, unii autori au studiat efectul raportării aspectelor cheie de audit asupra responsabilității auditorului și au evidențiat faptul că, în funcție de aspectele cheie de audit raportate, răspunderea auditorului poate fi amplificată sau redusă (Gimbar *et al.*, 2016a; Gimbar *et al.*, 2016b; Kachelmeier *et al.*, 2014, Weirich *et al.*, 2014). Prezentarea aspectelor cheie de audit în raport poate diminua expunerea auditorului la diferite litigii, la fel ca asigurarea rezonabilă pe care acesta o dă cu privire la imaginea fidelă prezentată de situațiile financiare anuale (Bakcof *et al.*, 2014).

Pe baza rezultatelor identificate la nivelul literaturii de specialitate consultate, în studiul de față se propune spre testare și validare următoarea ipoteză de cercetare:

Ipoteză de cercetare: *La nivelul firmelor românești cotate la BVB și supuse auditului statutar, prezentarea aspectelor cheie de audit în raportul de audit din anul curent poate conduce la creșterea calității misiunilor de audit viitoare.*

3. Metodologia cercetării: populație, eșantion, variabile, sursa datelor, metode de analiză a datelor

Pentru testarea și validarea ipotezei de cercetare propusă, în studiu se urmează un demers statistic (Jaba, 2002), care presupune identificarea populației analizate și selecția eșantionului, alegerea variabilelor, stabilirea metodelor de analiză a datelor și propunerea modelelor econometrice de analizat, colectarea și prelucrarea datelor, iar la final obținerea rezultatelor cercetării și interpretarea acestora.

3.1. Populația studiată și eșantionul analizat

În studiu, populația analizată este reprezentată de totalitatea firmelor cotate la Bursa de Valori București – BVB supuse auditului financiar statutar, în conformitate cu *Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 548/12 iulie 2017.

La nivelul BVB, pot fi identificate trei mari segmente: *piața reglementată* (care cuprinde 84 de firme cotate, supuse auditului statutar), *piața AeRO* (care cuprinde 288 de firme cotate, pentru care regulile de listare nu sunt atât de stricte în comparație cu firmele cotate pe piața reglementată și nu sunt supuse auditului statutar) și *piața ATS – Internațional* (care cuprinde 15 firme internaționale care au ales să fie cotate și pe piața românească de capital).

Eșantionul selectat cuprinde doar firmele de pe *piața reglementată*. Din cele 84 de firme identificate a fost exclus un număr de 16 firme (reprezentate de firme din domeniul financiar-bancar, al asigurărilor sau al intermediarilor financiare, întrucât acestea trebuie să îndeplinească și alte criterii în raportarea financiară, iar rapoartele de audit au la bază cerințele acestor cadre de raportare și nu sunt comparabile cu rapoartele de audit ale celorlalte firme), dar și o firmă care a fost delistată în 2018. Astfel, eșantionul analizat cuprinde 67 de firme cotate, studiate în perioada 2016-2018. Anul 2016 este primul an pentru care sunt aplicate standardele internaționale de audit revizuite, cu referire la *obligăția de comunicare a aspectelor cheie de audit*.

În funcție de obiectul de activitate, eșantionul analizat cuprinde 46 de firme din domeniul producției, 18 firme din domeniul serviciilor și 3 firme din domeniul comerțului.

3.2. Variabilele analizate, modelele propuse spre testare și sursa datelor

Pentru testarea și validarea ipotezei de cercetare propuse, în studiu se urmărește analiza influenței aspectelor cheie de audit raportate în prezent asupra opiniei de audit din rapoartele de audit din anul următor. Considerăm că raportarea aspectelor cheie de audit în perioada curentă poate ghida auditorul în planificarea misiunilor viitoare, dar poate contribui și la reducerea riscului de audit și la creșterea calității misiunilor de audit din anii următori.

Astfel, principalele modele de regresie logistică (Bourbonnais, 2011) propuse spre testare, prin care se analizează influența aspectelor cheie de audit asupra calității misiunilor de audit, sunt următoarele:

$$\ln[p_i/(1-p_i)] = \beta_0 + \beta_1 \text{Auditor}_i + \beta_2 \text{Auditor}_i \cdot \text{KAM\_exist}_i + \beta_3 \text{Auditor}_i \cdot \text{Total\_KAM}_i + \beta_4 \text{Audit\_Op}_i \cdot \text{KAM\_exist}_i + \beta_5 \text{Audit\_Op}_i \cdot \text{Total\_KAM}_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

$$\ln[p_i/(1-p_i)] = \gamma_0 + \gamma_1 \text{KAM1}_i + \dots + \gamma_j \text{KAMj}_i + \dots + \gamma_{34} \text{KAM34}_i + \varepsilon_i \quad (2)$$

Unde:

- p_i reprezintă probabilitatea estimată ca în anul următor raportării KAM pentru o firmă i , auditorul să emită o opinie fără rezerve, cu $p_i \in [0, 1]$, iar $i = 1, \dots, 67$;
- *Auditor* reprezintă o variabilă de tip dummy, care ia valoarea 1 dacă auditorul firmei i aparține grupului Big 4 și valoarea 0, în caz contrar;
- *KAM_exist* reprezintă o variabilă de tip dummy, care ia valoarea 1 dacă pentru firma i sunt înregistrate aspecte cheie de audit în raportul de audit din anul curent și valoarea 0, în caz contrar;
- *Total_KAM* reprezintă numărul total de aspecte cheie de audit raportate de către auditor în perioada curentă pentru firma i ;
- *Audit_Op* reprezintă o variabilă de tip dummy, care ia valoarea 1 dacă pentru firma i este emisă în perioada curentă o opinie fără rezerve și valoarea 0, în caz contrar;
- *KAMj* reprezintă o variabilă de tip dummy, care ia valoarea 1 dacă se raportează un anumit tip (j) de aspect cheie de audit pentru o firmă i (lista aspectelor cheie de audit este prezentată mai jos);
- $\beta_{i=0, \dots, 5}$ și $\gamma_{i=0, \dots, 34}$ reprezintă parametrii modelelor de regresie;
- ε_i reprezintă componenta eroare, $\varepsilon \sim N(0, 1)$.

Tabelul nr. 1. Lista aspectelor cheie de audit identificate în perioada 2016-2017

Tip KAM	Descriere aspect cheie de audit	Număr de apariții
KAM1	Deprecierea imobilizărilor necorporale	12
KAM2	Deprecierea imobilizărilor corporale	36
KAM3	Deprecierea imobilizărilor financiare	9
KAM4	Deprecierea stocurilor	29
KAM5	Deprecierea creanțelor	37
KAM6	Estimare rezerve țigete și gaze	2

Tip KAM	Descriere aspect cheie de audit	Număr de apariții
KAM7	Provizioane pentru dezafectare și de mediu	2
KAM8	Litigii și provizioane aferente	17
KAM9	Datorii fiscale și provizioane aferente	6
KAM10	Provizioane pentru garanții acordate clienților	3
KAM11	Provizioane pentru concedii de odihnă neefectuate	1
KAM12	Provizioane pentru obligații post angajare	7
KAM12	Recunoașterea impozitului pe profit amânat, creanțe/datorii	22
KAM14	Recunoașterea veniturilor	57
KAM15	Reevaluarea imobilizărilor corporale	15
KAM16	Capitalizarea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare	3
KAM17	Capitalizarea cheltuielilor de modernizare a imobilizărilor corporale	5
KAM18	Evaluarea investițiilor imobiliare la valoare justă	3
KAM19	Aplicarea facilității fiscale prin scutirea impozitului pe profit reinvestit în echipamente tehnologice	2
KAM20	Evaluarea producției în curs de execuție	9
KAM21	Majorarea capitalului social	1
KAM22	(Ne)Continuitatea activității	35
KAM23	Pragul de semnificație	3
KAM24	Clasificarea imobilizărilor financiare și tranzacțiile cu părțile afiliate	8
KAM25	Răscumpărarea acțiunilor proprii	1
KAM26	Împrumuturile nerambursabile cu caract. de subvenție pentru investiții	2
KAM27	Sistemul de control intern ineficient	4
KAM28	Neparticiparea la inventariere – numirea auditorului ulterior datei de închidere a exercițiului financiar	7
KAM29	Planul de reorganizare	3
KAM30	Schimbări în Departamentul financiar-contabil în cursul exercițiului auditat	1
KAM31	Capitaluri proprii negative	4
KAM32	Schimbarea politicilor contabile și corectarea erorilor semnificative	2
KAM33	Limitare acces la informații/Neconfirmări	1
KAM34	Datorii contingente	0

Sursă: Prelucrări proprii

Datele au fost colectate manual din rapoartele de audit ale firmelor incluse în eșantionul analizat, iar analiza datelor s-a realizat cu softul SPSS 22.0.

4. Rezultate și discuții

Este cunoscut faptul că aplicarea ISA 701 – *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent*, a început odată cu auditarea situațiilor financiare întocmite pentru exercițiul financiar care s-a încheiat la finele anului 2016.

La o primă analiză a rapoartelor de audit aferente companiilor cotate la Bursa de Valori București-BVB pe piața principală, s-a constatat că rapoartele de audit emise pentru exercițiul financiar încheiat la

finele anului 2016 sunt *mult mai extinse*. Dacă anterior introducerii obligației de a include în rapoartele de audit aspectele cheie separat, acestea aveau aproximativ patru pagini, odată cu publicarea într-o secțiune separată a KAM-urilor, se poate observa că dimensiunea acestora ajunge și la zece pagini.

Concret, în urma analizei datelor, principalele rezultate au în vedere: prezentarea unor statistici descriptive pentru variabilele utilizate în modelele propuse, identificarea asocierilor dintre raportarea aspectelor cheie de audit în exercițiul curent și tipul de opinie de audit formulat de către auditor în exercițiul financiar următor și, la final, estimațiile parametrilor celor două modele de regresie logistică.

Tabelul nr. 2. Statistici descriptive privind variabilele analizate

Variabilă	Valoare	Frecvență de apariție
Auditor	Apartine Big 4 (B4)	32,80%
	Nu aparține Big 4 (NB4)	67,20%
Opinie de audit în exercițiul curent (Audit_Op _i)	Op1: opinie fără rezerve	78,40%
	Op2: opinie cu rezerve	16,40%
	Op3: imposibilitatea exprimării unei opinii	3,70%
	Op4: opinie contrară	1,50%
Opinie de audit în exercițiul următor (Audit_Op _{i+1})	Op1: opinie fără rezerve	78,40%
	Op2: opinie cu rezerve	16,40%
	Op3: imposibilitatea exprimării unei opinii	3,70%
	Op4: opinie contrară	1,50%
Existență KAM (KAM_exist)	Nu	12,70%
	Da	87,30%
Număr total de aspecte cheie de audit identificate într-un raport de audit (Total_KAM)	0 aspecte	15,70%
	1 aspect	26,90%
	2 aspecte	11,20%
	3 aspecte	17,90%
	4 aspecte	8,20%
	5 aspecte	11,90%
	6 aspecte	3,00%
	7 aspecte	3,00%
	8 aspecte	0,70%
	9 aspecte	0,00%
	10 aspecte	0,00%
	11 aspecte	0,00%
	12 aspecte	0,00%
	13 aspecte	0,70%
14 aspecte	0,70%	

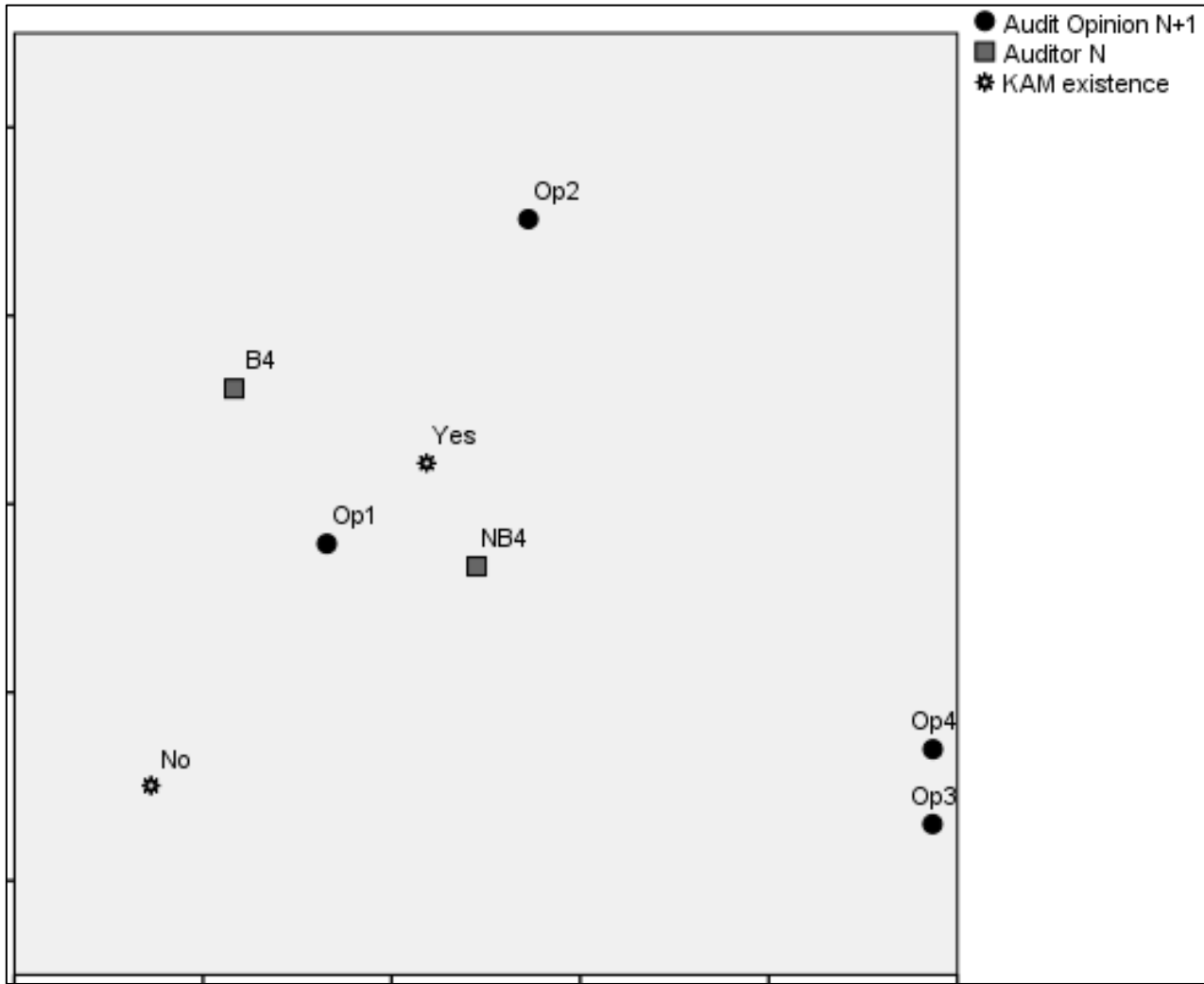
Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 22.0

Din **Tabelul nr. 2** se poate observa că pentru eșantionul analizat în perioada avută în vedere, *auditorul* aparține unor entități din Big4 într-o proporție care depășește cu puțin 30%, restul, de aproximativ 70%, fiind auditori care nu fac parte din Big4. La nivelul *tipului opiniei de audit*, se poate remarca faptul că nu există schimbări aparente de la o perioadă la alta, procentele pe cele patru tipuri de opinie fiind neschimbate. Este important de menționat faptul că, deși în momentul culegerii datelor s-au constatat schimbări ale tipului de opinie de la o perioadă la alta, luate ca întreg, aceste modificări s-au „compensat”, ceea ce a dus la rezultate identice. De remarcat este faptul că în aproximativ 80% din cazuri, opinia a fost

nemodificată. În ceea ce privește *existența KAM-urilor*, au fost și entități din eșantion (aproximativ 13%) pentru care auditorii nu au raportat niciun KAM în rapoartele de audit aferente exercițiilor financiare analizate, deși normele recomandă să fie cel puțin un aspect cheie de audit prezentat în raportul auditorului. Referitor la *numărul total de aspecte cheie de audit* identificate într-un raport de audit analizat, se constată că în 27% din cazuri există cel puțin un aspect cheie de audit prezentat.

Asocierile dintre tipul auditorului din perioada curentă și existența KAM-urilor din această perioadă cu tipul opiniei de audit din exercițiul financiar următor sunt prezentate în diagrama din **Figura nr.1**.

Figura nr. 1. Asocierile dintre raportarea aspectelor cheie de audit în exercițiul curent și tipul de opinie de audit formulat de către auditor în exercițiul financiar următor

Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 22.0, utilizând analiza factorială a corespondențelor multiple

Din diagrama din **Figura nr. 1** se poate observa că, indiferent de apartenența auditorului la B4 sau NB 4, existența KAM-urilor raportate în perioada curentă conduce auditorul la obținerea unei opinii de audit fără rezerve pentru exercițiul financiar următor. Acest fapt poate fi motivat și susținut de diminuarea riscului de audit din exercițiul financiar următor, ca urmare a identificării domeniilor sensibile care deja au fost semnalate în perioada

anterioară și care contribuie la îmbunătățirea demersului de audit (inclusiv, în planificarea misiunii) în perioadele următoare.

Influența existenței KAM-urilor, dar și a numărului acestora în perioada curentă asupra probabilității de obținere a unei opinii fără rezerve în exercițiul financiar următor este analizată cu ajutorul unui model de regresie logistică, iar rezultatele obținute în urma prelucrărilor statistice sunt prezentate în **Tabelul nr. 3**.

Tabelul nr. 3. Estimațiile parametrilor primului model de regresie

Variabile incluse în model	β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(β)
<i>Auditor</i>	2.471	1.476	2.800	1	.094 ^a	11.830
<i>Auditor</i> · <i>KAM_exist</i>	-2.203	1.489	2.189	1	.139 ^b	.111
<i>Auditor</i> · <i>Total_KAM</i>	-.308	.284	1.177	1	.278 ^e	.735
<i>Audit_Op</i> · <i>Total_KAM</i>	.739	.597	1.535	1	.215 ^d	2.094
<i>Audit_Op</i> · <i>KAM_exist</i>	2.696	1.886	2.043	1	.153 ^c	14.820
Constantă	-.511	1.473	.120	1	.729	.600
Modelul 1: $\ln[p_i/(1-p_i)] = \beta_0 + \beta_1 \text{Auditor}_i + \beta_2 \text{Auditor}_i \cdot \text{KAM\_exist}_i + \beta_3 \text{Auditor}_i \cdot \text{Total\_KAM}_i + \beta_4 \text{Audit\_Op}_i \cdot \text{KAM\_exist}_i + \beta_5 \text{Audit\_Op}_i \cdot \text{Total\_KAM}_i + \varepsilon_i$						
Nivel de încredere (a: 90%; b: 85%; c: 80%; d: 75%; e: 70%)						

Sursă: Prelucrări proprii în SPSS 22.0

Din datele prezentate în **Tabelul nr. 3** se poate observa că apartenența auditorului la Grupul de firme Big4 poate conduce la emiterea unei opinii fără rezerve, pornind de la KAM-urile identificate în exercițiul financiar anterior. Totuși, pe baza scepticismului profesional, raportarea KAM-urilor, dar și a numărului acestora poate orienta auditorul din Big4 către teste de audit mai aprofundate asupra domeniilor identificate anterior pentru a depista eventuale neconcordanțe în funcție de cadrul de raportare aplicabil. Acest fapt poate conduce la diminuarea probabilității de obținere a unei opinii fără rezerve. În acest fel, auditorul se poate afla în situația de

a neglija alte domenii sensibile neidentificate anterior.

În cazul în care auditorul din Big4 sau NonBig4 ia în considerare opinia fără rezerve emisă în perioada precedentă, existența KAM-urilor identificate anterior, dar și numărul acestora îi pot facilita planificarea misiunii auditorului în perioada următoare cu impact direct asupra diminuării riscului de audit și, implicit, a creșterii calității auditului.

Influența unui anumit tip de KAM asupra probabilității emiterii unei opinii fără rezerve în exercițiul financiar următor este prezentată pe baza rezultatelor sintetizate în **Tabelul nr. 4**.

Tabelul nr. 4. Estimațiile parametrilor celui de-al doilea model de regresie

Variabile incluse în model	β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(β)
KAM1	211.205	11593.529	.000	1	.985	5.313E+91
KAM2	72.349	4463.965	.000	1	.987	26347631219163340000000000000000.000
KAM3	240.199	16612.543	.000	1	.988	2.076E+104
KAM4	33.175	6232.698	.000	1	.996	255792104530369.900
KAM5	14.047	1728.970	.000	1	.994	1259953.949
KAM6	-278.616	32426.597	.000	1	.993	.000
KAM8	136.694	8333.901	.000	1	.987	2.321E+59
KAM9	17.187	11567.681	.000	1	.999	29115321.416
KAM10	-30.266	15755.979	.000	1	.998	.000
KAM11	-24.022	40301.997	.000	1	1.000	.000
KAM12	-197.051	13076.426	.000	1	.988	.000
KAM13	42.077	2962.464	.000	1	.989	1877918400054368770.000
KAM14	.930	1.248	.555	1	.456	2.535
KAM15	-271.175	13968.813	.000	1	.985	.000
KAM16	-25.382	107143.363	.000	1	1.000	.000
KAM17	-.206	3711.186	.000	1	1.000	.814
KAM18	15.901	13696.591	.000	1	.999	8051381.562
KAM19	-23.092	28574.702	.000	1	.999	.000
KAM20	-122.719	7469.228	.000	1	.987	.000

Variabile incluse în model	β	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(β)
KAM23	-32.564	4863.295	.000	1	.995	.000
KAM24	-1.279	1.718	.554	1	.457	.278
KAM25	337.627	43442.874	.000	1	.994	4.262E+146
KAM26	4.008	28473.264	.000	1	1.000	55.029
KAM27	99.934	28342.336	.000	1	.997	2.517E+43
KAM28	-30.355	2429.838	.000	1	.990	.000
KAM29	-245.444	27822.340	.000	1	.993	.000
KAM30	18.985	40192.969	.000	1	1.000	175751547.388
KAM31	242.721	21288.619	.000	1	.991	2.584E+105
KAM32	-169.357	27392.350	.000	1	.995	.000
KAM33	-3.067	41118.017	.000	1	1.000	.047
Constant	2.218	.692	10.271	1	.001	9.192

Model: $\ln[p/(1-p)] = \gamma_0 + \gamma_1 KAM1_i + \dots + \gamma_j KAMj_i + \dots + \gamma_{34} KAM34_i + \epsilon_i$

Sursă: Prelucrări proprii

Pe baza rezultatelor din **Tabelul nr. 4**, se poate observa că existența unui anumit tip de KAM din perioada curentă nu are o influență semnificativă (definitivă) asupra tipului de opinie emis în exercițiul financiar următor. Totuși, se poate observa că auditorul trebuie să țină cont, în mod deosebit, de trei aspecte cheie care îi pot influența demersul de audit în perioada următoare și anume: recunoașterea veniturilor, respectarea sau nu a principiului continuității activității, precum și tranzacțiile cu părțile afiliate. Motivația pentru care *recunoașterea veniturilor* reprezintă un aspect cheie semnificativ în acest model rezidă în faptul că este mai frecvent întâlnit, probabil din motivul că auditorii consideră că principiile pe care o entitate trebuie să le aplice cu privire la natura, valoarea, plasarea în timp și incertitudinea veniturilor generate de un contract cu un client sunt destul de complexe, conform IFRS 15, și importante pentru înțelegerea situațiilor financiare de către utilizatori. În ceea ce privește *principiul continuității activității*, din rapoartele analizate s-a constatat că auditorii fac mențiuni frecvente în acest sens atunci când au suspiciuni că acest principiu poate fi respectat, tocmai pentru a oferi utilizatorilor toate informațiile necesare în fundamentarea deciziilor ulterioare. Tranzacțiile cu părțile afiliate reprezintă un aspect sensibil, deoarece fac parte dintr-un domeniu destul de complex și impun, de multe ori, dificultăți în aplicarea procedurilor de audit și în colectarea unor probe relevante.

5. Concluzii

În ultimii ani, rolul profesiei de audit a fost reconsiderat și noi standarde în domeniu au fost emise cu scopul creșterii calității și transparenței privind raportarea în audit, tocmai pentru a veni în sprijinul investitorilor prezenți și potențiali. Una dintre cele mai recente modificări privind raportarea în audit o constituie includerea aspectelor cheie ca secțiune separată în raportul auditorului.

În prezentul studiu s-a urmărit, în primul rând, pornind de la literatura de specialitate, să se clarifice care sunt condițiile pentru ca anumite aspecte de audit să fie considerate cheie și care este maniera de prezentare și descriere în raportul de audit a acestor aspecte. În al doilea rând, s-a urmărit în ce măsură rapoartele de audit ale entităților cotate la Bursa de Valori București emise după aplicarea noilor cerințe de raportare în audit asigură o valoare comunicațională sporită și, implicit, o calitate superioară a misiunilor de audit financiar. Eșantionul studiat cuprinde 67 de firme cotate pe piața reglementată, iar perioada supusă analizei este 2016-2018, exercițiul financiar încheiat la finele anului 2016 fiind primul exercițiu pentru care sunt aplicate standardele internaționale de audit revizuite, cu referire la obligația de comunicare a aspectelor cheie de audit. Ipoteza de cercetare a avut în vedere *testarea influenței aspectelor cheie de audit raportate de către auditor în anul curent asupra calității misiunilor de audit viitoare*, iar pentru validarea acesteia s-a urmat un demers statistic.

Anterior estimațiilor parametrilor modelelor de regresie logistică, au fost prezentate statistici descriptive pentru variabilele utilizate și s-au identificat asocierile dintre raportarea aspectelor cheie de audit în exercițiul curent și tipul opiniei de audit emisă de către auditor în exercițiul financiar următor. Rezultatele statisticii descriptive prezintă profilul companiei ca fiind auditată de către un auditor care nu face parte din Big4, opinia formulată în raportul de audit este cea fără rezerve, iar raportul de audit conține cel puțin un aspect cheie de audit. În ceea ce privește asocierea dintre raportarea aspectelor cheie de audit în exercițiul curent și tipul de opinie de audit formulat de către auditor în exercițiul financiar următor, concluzia este că, indiferent de tipul auditorului (Big4 sau NonBig 4), existența KAM-urilor raportate în perioada curentă conduce auditorul la obținerea unei opinii de audit fără rezerve pentru exercițiul financiar următor, din motivul că, fiind identificate domeniile sensibile într-o perioadă

anterioară, riscul de audit în perioada imediat următoare poate fi diminuat, iar asigurarea dată de către auditor poate crește.

Influența existenței KAM-urilor, dar și a numărului acestora în perioada curentă asupra probabilității de obținere a unei opinii fără rezerve în exercițiul financiar următor s-a analizat cu ajutorul unui model de regresie logistică, iar rezultatele au evidențiat faptul că apartenența auditorului la Grupul de firme Big4 poate conduce la emiterea unei opinii fără rezerve pornind de la KAM-urile identificate în exercițiul financiar anterior. Cu toate acestea, atât numărul de KAM-uri, cât și tipul acestora din perioada curentă ar putea ghida auditorul în perioada următoare ca încă din etapa de planificare a auditului să-și stabilească teste de audit mai aprofundate pentru domeniile și sistemele semnificative, tocmai pentru a contribui la consolidarea credibilității demersului de audit și, implicit, la îmbunătățirea calității auditului.

BIBLIOGRAFIE

1. Backof, A. (2015), The impact of audit evidence documentation on jurors' negligence verdicts and damage awards. *The Accounting Review*, 90(6), pp. 2177–2204, <https://doi.org/10.2308/accr-51072>
2. Bakcof, A., Bowlin, K., Goodson, B. (2014), The Impact of proposed changes to the content of the audit report on jurors' assessments of auditor negligence. *The MidSouth Doctoral Consortium hosted by Mississippi State University*, Disponibil la adresa: <https://www.researchgate.net/publication/324672167>.
3. Bédard, J., Coram, P., Espahbodi, R., Mock, T.J. (2016), Does Recent Academic Research Support Changes to Audit Reporting Standards? *Accounting Horizons*, 30(2), pp. 255-275.
4. Bédard, J., Gonthier-Besacier, N., Schatt, A. (2014), Costs and Benefits of Reporting Key Audit Matters in the Audit Report: The French Experience, Disponibil la adresa: http://www.isarhq.org/2014_downloads/papers/ISAR2014_Bedard_Besacier_Schatt.pdf.
5. Botez, D. (2018), Recent Provocation Regarding Audit Reporting, Culegere de Articole Științifice. Volumul Conferinței Științifice Internaționale: *Contabilitatea și auditul în condițiile globalizării: realități și perspective de dezvoltare/ACCOUNTING AND AUDITING IN THE GLOBALIZED CONDITIONS: REALITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT*, Ediția a VII-a, Chișinău, pp. 44-47.
6. Bourbonnais, R. (2011), Économetrie. Manuel et exercices corrigés, 8e édition, *Dunod*: Paris, France.
7. Brasel, K., Doxey, M., Grenier, J., Reffett, A. (2016), Risk Disclosure Preceding Negative Outcomes: The Effects of Reporting Critical Audit Matters on Judgments of Auditor Liability, *The Accounting Review*, 91(5), pp. 1345-1362, <https://doi.org/10.2308/accr-51380>.
8. Bunget, O.C., Dumitrescu, A.C. (2012), Studiu asupra relației dintre opinia de audit și respectarea principiilor contabile, *Audit Financiar*, 10(85), pp. 6-11.
9. Christensen, B, Glover, S., Wolfe, C. (2014), Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest?, *AUDITING: A Journal of Practice & Theory* 33(4), pp. 71-93, <https://doi.org/10.2308/ajpt-50793>.
10. Cordoș, G.S., Fülöp, M.T. (2014), Understanding audit reporting changes: introduction of Key Audit Matters, *Accounting & Management Information Systems* 14(1), pp. 128-152.

11. Cordoș, G.S., Fülöp, M.T. (2015), New Audit Reporting Challenges: Auditing the Going Concern Basis of Accounting, *Procedia Economics and Finance*, 32, pp. 216-224.
12. Czerney, K., Schmidt, J.J., Thompson, A.M. (2014), Does Auditor Explanatory Language in Unqualified Audit Reports Indicate Increased Financial Misstatement Risk?, *The Accounting Review*, 89(6), pp. 2115-2149, <https://doi.org/10.2308/accr-50836>.
13. Dănescu, T., Spătăcean, O. (2018), Audit opinion impact in the investors' perception – empirical evidence on Bucharest Stock Exchange, *Audit Financiar*, 1(149), pp. 111-121, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/149/003.
14. Fülöp, M.T. (2018), New tendencies in audit reporting, examples of good practices BVB, *Audit Financiar*, 2(150), pp. 249-260, DOI: 10.20869/AUDITF/2018/150/010.
15. Gimbar, C., Hansen, B., Ozlanski, M. (2016a), Early Evidence on the Effects of Critical Audit Matters on Auditor Liability, *Current Issues in Auditing*, Spring, 10(1), pp. A24-A33, <https://doi.org/10.2308/ciia-51369>.
16. Gimbar, C., Hansen, B., Ozlanski, M. (2016b), The Effects of Critical Audit Matter Paragraphs and Accounting Standard Precision on Auditor Liability, *The Accounting Review*, 91(6), pp. 1629-1646, <https://doi.org/10.2308/accr-51382>.
17. Jaba, E. (2002), Statistica, ed. a 3-a, *Ed. Economică*, București.
18. Kachelmeier, S.J., Rimkus, D., Schmidt, J.J., Valentine, K. (2018), The Forewarning Effect of Critical Audit Matter Disclosures Involving Measurement Uncertainty, *SSRN Electronic Journal*, Disponibil la adresa: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2481284.
19. Kachelmeier, S.J., Schmidt, J.J., Valentine, K. (2017), The Disclaimer Effect of Disclosing Critical Audit Matters in the Auditor's Report, *SSRN Electronic Journal*, Disponibil la adresa: https://umbfc.bus.miami.edu/_assets/files/faculty-and-research/conferences-and-seminars/accounting-seminars/KSV_93014.pdf.
20. Kiss, C., Fülöp, M.T., Cordoș, G.S. (2015), Relevant Aspects Regarding the Changes of the Statutory Audit Report in the Light of International Regulations, *Audit Financiar*, 13(126), pp. 63-73.
21. Köhler, A.G., Ratzinger-Sakel, N., Theis, J. (2016), The Effects of Key Audit Matters on the Auditor's Report's Communicative Value: Experimental Evidence from Investment Professionals and Non-professional Investors, *International Symposium on Audit Research*, Singapore, *SSRN Electronic Journal*, Disponibil la adresa: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2838162
22. Lennox, C.S., Schmidt, J., Thompson, A. (2019), Are expanded audit reports informative to investors? Evidence from the U.K., University of Southern California USC Marshall School of Business, Los Angeles, *SSRN Electronic Journal*, Disponibil la adresa: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2619785
23. Mock, T.J., Bédard, J., Coram, P.J., Davis, S.M., Espahbodi, R., Warne, R.C. (2013), The Audit Reporting Model: Current Research Synthesis and Implications. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 32(1), pp. 323-351.
24. Pinto, I., Morais, A.I. (2019), What matters in disclosures of key audit matters: Evidence from Europe, *Journal of International Financial Management & Accounting*, 30(2), pp. 145-162.
25. Robu, I-B., Istrate, C., Herghiligiu, I.V. (2019), The Use of Audit Opinion in Estimating the Financial Reporting Transparency Level, *Audit Financiar*, 1(153), pp. 79-92, DOI: 10.20869/AUDITF/2019/153/001.
26. Segal, M. (2017), ISA 701: key audit matters – an exploration of the rationale and possible unintended consequences in a South African, *Journal of Economic and Financial Sciences*, 10(2), pp. 374-391.
27. Sirois, L.P., Bédard, J., Bera, P. (2018), The Informational Value of Key Audit Matters in the Auditor's Report: Evidence from an Eye-Tracking Study, *Accounting Horizons*, 32(2), pp. 141-162, <https://doi.org/10.2308/acch-52047>.
28. Weirich, T.R., Reinstein, A. (2014), The PCAOB's Proposed New Audit Report, *The CPA Journal*, pp. 24-29, Disponibil la adresa: https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/s/43222357/New_Audit_Report.pdf.
29. ACCA (2018), Applied Skills. Audit and assurance (AA). Study text, *Kaplan Financial Limited*, UK

30. Directiva 2014/56/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014 de modificare a Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate, *Jurnalul Oficial* nr. 158 din 27 mai 2014.
31. IAASB. (2016), *Manual de reglementări internaționale de control al calității, audit, revizuire, alte servicii de asigurare și servicii conexe*, Ediția 2015, vol. I, tradus și republicat de CAFR, București
32. IFAC. (2015a), Auditor Reporting-Key Audit Matters, Disponibil la adresa:
<https://www.ifac.org/publications-resources/auditor-reporting-key-audit-matters>.
33. IFAC. (2015b), Auditor Reporting – Illustrative Key Audit Matters, Disponibil la adresa:
<https://www.ifac.org/publications-resources/auditor-reporting-illustrative-key-audit-matters>.
34. IFAC. (2016a), The New Auditor's Report: Questions and Answers, Disponibil la adresa:
<https://www.ifac.org/publications-resources/new-auditor-s-report-questions-and-answers>.
35. IFAC. (2016b), More Informative Auditor's Reports-What Audit Committees and Finance executives need to know, Disponibil la adresa:
<https://www.ifac.org/publications-resources/more-informative-auditors-reports-what-audit-committees-and-finance>.
36. OMFP nr. 3189 din 08.12.2017 privind modificarea și completarea Reglementărilor contabile conforme cu IFRS, aprobate prin OMFP nr. 2844/2016, publicat în M. Of., Partea I, nr. 1001 din 18.12.2017.
37. Regulamentul (UE) nr. 537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public și de abrogare a Deciziei 2005/909/CE a Comisiei, *Jurnalul Oficial* nr. 158 din 27 mai 2014.